

تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)

دوره ۱۷، شماره ۶۴، تابستان ۱۴۰۴، صص ۲۱۰-۲۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۳؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۵/۱۰

(مقاله پژوهشی)

DOI:

۲۱۰

تحلیل سبک سید احمد اردکانی در نگارش روضه حسینیه

زهرا یزدانی طبایی^۱، دکتر علیرضا قوچه‌زاده^۲، دکتر اشرف چگینی^۳

چکیده

روش خلق یک اثر، مقوله‌ای مهم در نگارش یک اثر است؛ به خصوص که آن اثر، یک واقعه تاریخی را نقل کند. استفاده از اسناد، روایت صادقانه و بی‌طرف، ذکر وقایع به ترتیب، مطابق با تاریخ و جامعیت از ویژگی‌های مهم یک اثر تاریخی است. درکنار، آن شناخت یک اثر و نویسنده آن، به فهم متون هم رده و هم عصر او کمک شایانی می‌کند. روضه‌حسینیه سید احمد اردکانی، عالم، مورخ و محلّث شیعی (۱۳ ق) مجموعه‌ای از روایات معتبر شیعه را دربردارد که اردکانی در نگارش آن از آثاری؛ چون مثيرالاحزان ابن نمای حلی، الامالی شیخ صدق، اعلام الوری طبرسی، الملھوف سید بن طاووس و... نیز تفاسیری؛ مانند تفسیر ابن عباس، امام حسن عسگری (ع) و... استفاده کرده است. موضوع اصلی این اثر، زندگانی امام حسین(ع) و واقعه جانگداز عاشورا و کربلا است. شیوه اردکانی در نقل هر موضوع، ضمن حفظ ترتیب تاریخی و جامعیت وقایع، ارائه سند و ذکر نام صاحب‌اثر و گاه تحلیل و تفسیر برخی از آنها است. اردکانی همچنین به ترجمه آیات، ابیات، نقل قول‌ها، روایات راویان و مقتل نگاران پرداخته است. از آنجا که روضه‌حسینیه به زبان فارسی است و بیشتر اسناد مورد استفاده در این کتاب به زبان عربی نگاشته شده‌اند، می‌توان اردکانی را یکی از نخستین مترجمان بخش‌هایی از کتب مقاتل؛ همچون لھوف سید طاووس و... تلقی کرد. این اثر در کنار جایگاه تاریخی، جایگاه اسنادی مهمی برای مطالعه و تحقیق درباره مقتل نویسی محسوب می‌شود.

کلید واژه‌ها: روضه‌حسینیه، سید احمد اردکانی، تاریخ‌نگاری، مقتل‌نگاری، شیعه.

^۱. دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد ورامین - پیشواء، دانشگاه آزاد اسلامی، ورامین - پیشواء، ایران.

z.yazdani2024@gmail.com

^۲. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد ورامین - پیشواء، دانشگاه آزاد اسلامی، ورامین - پیشواء، ایران (نویسنده مسؤول)
alirezaghojezade@yahoo.com

^۳. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد ورامین - پیشواء، دانشگاه آزاد اسلامی، ورامین - پیشواء، ایران.
ashraf_chegini@yahoo.com

مقدمه

۱۱۱ کتاب‌های تاریخ و سیره، چه در میان شیعیان و چه اهل سنت و حتی غیرمسلمانان، واقعه عاشرورا را به عنوان یک نقطه عطف و یک پیشامد مسلم گزارش کرده و ارکان و وقایع اصلی آن از مشهورات، متواترات و قطعیات تاریخی است، اما تفصیل‌ها و جزئیات آن، مانند هر واقعه تاریخی دیگری با تفاوت‌هایی در نقل‌ها و یا کاستی‌ها و مبالغه‌هایی قابل انتظار همراه بوده است. این در حالی است که باگذشت زمان و دورتر شدن از اصل واقعه، انتظار تغییر و تحریف بیشتر می‌شود، نکته‌ای که قاعدة لزوم مراجعت به منابع کهن و نزدیک‌تر به حادثه تاریخی را مدلل می‌سازد. همین امر، بررسی روش نویسنده‌گان در خلق یک اثر را به خصوص در موقعي که با یک واقعه تاریخی مواجه هستیم، با اهمیت می‌کند.

احمد اردکانی در روضه حسینیه خود در بسط و تفصیل واقعه کربلا به روایات مؤلفان مقاتل‌نویسی استناد کرده است؛ مؤلفانی که هم میان اهل تشیع و هم میان اهل سنت جایگاه ویژه‌ای دارند. نوشتار پیش‌رو با هدف بررسی روش مقتل‌نگاری اردکانی است، همچنین پاسخ به این سوال که او در استفاده از منابع، تنها به ترجمه و ذکر عین به عین اقدام نموده یا در بیان آن‌ها دخل و تصرف کرده است.

پیشینه تحقیق

درباره مقتل‌نگاری و روضه‌نویسی، کتاب‌ها و مقاله‌های بسیاری نگاشته شده است. با مراجعه به فهرست‌واره دست‌نوشته‌های ایران (دنا)، (ج ۹، صص ۱۱۵۸-۱۱۴۵) می‌توان به کثرت مقتل‌نویسی، دست‌نویس‌ها و اهمیت آن‌ها اشاره کرد. درباره روضه‌حسینیه احمد اردکانی تاکنون هیچ پژوهشی صورت نگرفته است.

اما در میان آثار وی می‌توان به دو کتاب زیر اشاره کرد که در سال‌های اخیر تصحیح و چاپ شده‌است:

- ۱- مرآت الکوان، تحریر شرح هدایة ملاصدرا، تصحیح و تحقیق: عبدالله نورانی، تهران، علمی فرهنگی، ۱۳۷۵.
- ۲- ترجمة اردکانی بر کتاب محبوب القلوب، تاریخ حکماء پیش از اسلام، از قطب‌الدین اشکوری، تصحیح و تحقیق: علی اوجبی، تهران، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۰.

با توجه به آثار پیش از او یا همزمان با حیات مؤلف، می‌توان گفت، شیوه نگارش روضه‌حسینیه در نوع خود هم از لحاظ جامعیت و هم از لحاظ استناد به روایات و کتب معتبر شیعی و سنتی و همچنین نگارش به زبان فارسی، منحصر به‌فرد است.

روشن تحقیق

شیوه پژوهش در این مقاله توصیفی - تحلیلی (کتابخانه‌ای) و ابزار آن فیش‌برداری است که بر مبنای دو دستنویس زیر انجام گرفته است:

۱- نسخه خطی مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۳۷۸۲، که کاتب آن، محمد حسن بن حاجی محمدابراهیم بن حاجی عبدالغفور یزدی، از روی دستنویس مؤلف اثر، مربوط به تاریخ ۱۲۲۸ ق. در مورخه چهارشنبه ۱۱ ذی‌حججه سال ۱۲۷۲ ق در ۲۵۰ برگ به خط نستعلیق، کتابت کرده‌است (درایتی، ۱۳۸۹/ ۵: ۱۰۳۹). این دستنویس اساس این تحقیق در این مقاله قرار گرفته است.

۲- نسخه خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران به شماره ۱۹۵۰ که محمد بن حاجی عبدالرحیم رفایی آن را به خط شکسته نستعلیق، در مورخه پنجشنبه ۲۸ محرم سال ۱۲۴۸ ه.ق در ۲۳۹ برگ نوشته است.

تاریخ‌نگاری

درباره ریشه و اشتقاق واژه تاریخ اتفاق نظر وجود ندارد، در حالی که برخی گزارش‌های کهن، واژه تاریخ را مصدر برساخته از کلمه «مُوَرَّخ» دانسته و آورده‌اند که این کلمه خود معرب ترکیب فارسی «ماه روز» است (ر.ک: بیرونی، ۱۸۷۲م: ۲۹-۳۰)، ولی بعضی دیگر آنرا از ماده عربی «الأَرْخ» آنرا غیرعربی خوانده‌اند. (ابن منظور، ۱۴۱۴: ۳/۴)، در بیشتر سرزمین‌های اسلامی، تاریخ‌نگاری با توسعه فرهنگی اسلام آغاز شد و پیش رفت. اجمالاً باید گفت که تکوین و تکامل مفاهیم و مصاديق حکومت، دولت و دیوان‌سالاری، حرکت امواج تمدنی و برخورد آراء، گرایش‌های قومی، دینی و مذهبی و برآیند این همه، به عنوان عناصر اصلی درک تطورات تاریخ‌نگاری در دوره اسلامی به شمار می‌آیند. (ر.ک: دوری، ۱۹۸۳م: ۱۳)

مقتل‌نگاری

«مقتل» بر وزن مفعول، اسم مکان از ریشه «قتل»، به معنای قتلگاه و کشتنگاه است. (ر.ک: دهخدا، ۱۳۷۵، ذیل واژه «مقتل») اما در اصطلاح تاریخ‌نگاری، مراد از «مقتل الحسين - عليه‌السلام»، نوعی تکنگاری تاریخی است که در آن به شرح جریان شهادت امام حسین - عليه‌السلام - ویارانش و در یک‌کلام، به واقعه کربلا (از آغاز تا پایان) پرداخته شده است. البته این‌که بر بسیاری از آثار یادشده عنوان مقتل اطلاق شده، به این علت است که مقتل‌نویسان و مورخان تاریخ عاشورا، اخبار مربوط به واقعه عاشورا و کیفیت نبرد و شهادت امام حسین - عليه‌السلام - ویارانش را در یکجا جمع کرده و آن آثار، محل گردآوری آن اخبار شده است. «بنابراین، تعبیر «مقتل‌الحسین عليه‌السلام» به معنای مکان-اخبار گردآوری شده درباره واقعه عاشورا و بهویژه شهادت امام حسین - عليه‌السلام - است.» (جودکی، ۱۳۷۷، مقدمه)

شیعه در دوران صفویه

در دوره صفویه مذهب شیعه بر اکثر جوانب زندگی ایرانیان سایه گسترده بود. آداب و مراسم دینی و مذهبی و رفتارهای اجتماعی و فردی تحت تأثیر آموزه‌های دینی و شیعی قرار گرفته و اهتمام به بزرگداشت و تعظیم شعائر شیعی احترام به اهل بیت (ع) و سادات، برگزاری عزاداری محرم و عاشورا و رسم دیرین شیعی زیارت در کنار سایر آداب مذهبی شیعیان، به عنوان منبع تأثیرگذار و احساسی قوی، با تأثیرپذیری از مذهب تشیع بود که به وحدت ملی، اعتقادی، آرمانی و سیاسی انجامید و با محوریت سیاسی پادشاهان صفوی تقویت می‌شد. و ضمن تأثیرگذاری مستقیم بر زندگی اجتماعی شیعیان سبب تمایز آنها از دیگر پیروان مذهب‌های اسلامی نیز شد.» (آسرایی، ۱۴۰۱: ۲۱-۲۱) «مذهب شیعه سبب تمایز آشکاری بین حکومت صفوی و امپراتوری عثمانی شد و به دولت صفوی هویت کشور سیاسی و ارضی بخشید رسمیت‌بخشی شیعه دوازده امامی به عنوان تنها مذهب رسمی، سبب ایجاد آگاهی بیشتری نسبت به هویت ملی و به این ترتیب ایجاد دولت قوی‌تر و متمرکزتر شد.» (سیوری، ۱۳۷۸: ۲۹)

صفویه توانست از طریق رسمی کردن مذهب شیعه و کارکرد باورهای شیعی ایجاد وفاق اجتماعی، روح همبستگی را در میان مردم ایران تقویت کند و از آن‌ها ملتی دویاره بسازد. در این عصر مذهب تشیع بر تمام زمینه‌های زندگی ایرانیان سایه گسترده بود و رفتارهای فردی و اجتماعی شیعیان و آداب دینی و مذهبی تحت تأثیر آموزه‌های دینی بهویژه شیعی قرار گرفته بود.

اهتمام به تعظیم شعائر شیعی، برپایی عزاداری محرم و عاشورا، احترام به اهل بیت (ع) و همه با تأثیرپذیری از مذهب تشیع بود. (ر.ک: آسرایی، ۱۴۰۱: ۲۱-۱)

با ایجاد جو حاکم مذهبی شیعی در بیشتر ابعاد زندگی اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و... در ایران زمینه ظهور عده کثیری از شاعران و نویسنده‌گان فراهم کرد که با توصل به عقاید شیعه‌گری به تدوین و تألیف آثار منظوم و متنوری بپردازند که علاوه بر اشاعه مبانی اعتقادی و دینی، پایگاه و مقام منزلت خود را در بین قاطبه مردم زمان خود تحکیم ببخشند که از آن جمله سید احمد اردکانی با استناد به مقتل نامه‌های گذشتگان بهویژه روضه الشهداء کاشفی با دیدی دیگر به پرداخت اثر خود؛ یعنی روضه حسینیه در رسای شهداء کربلا و وقایع عاشورا دست یازد.

سید اردکانی

سید احمد بن محمد حسینی عریضی اردکانی محدث، فقیه، مورخ، فیلسوف و نسّابه معروف سده ۱۳ هجری، از ذریه علی فرزند امام صادق-علیه السلام-، معاصر با فتحعلی‌شاه قاجار در سال ۱۱۷۵ قمری در اردکان یزد چشم به جهان گشود. او نخست در نزد سید ابوالحسن نوئه عمومی پدرش - به تحصیل علوم ادبی و ریاضی و حکمتی و شرعی اشتغال یافته، پس از آن رهسپار خراسان شده، مدتی در مجاورت آستان امام رضا-علیه السلام- فیض‌یاب بوده و فضلاً آن سامان از وجود او مستفیض شده‌اند. او مدتی در کربلا نیز رحل اقامت افکند و درس فقه و اصول را در حوزه درس آقا باقر بهبهانی (م ۱۲۰۵ ق) گذراند و دوره عالی حکمت و فلسفه را نیز در اصفهان در محضر آخوند ملا اسماعیل خواجه‌ی اصفهانی و آخوند آقا محمد بیدآبادی آموخت، سپس به یزد بازگشت و از مراجع آن دیار گشته و ضمن حفظ منصب مرجعیت تقلید، به تقاضای بعضی از فضلا و امرا به تدریس پرداخت و در ضمن آن، بعضی ناملایمات از ابنای جنس دید و در آن هنگام به تأليف و ترجمه کتب و رسائل بسیار در موضوعات گوناگون فقه و حدیث و انساب و ادعیه و زیارات و احوال معصومین و پژوهشکی و اجتهاد و اخبار و تاریخ حکما و حکمت و اخلاق مشغول شد و آنگاه که عمرش به حدود شصت رسید، آرزومند تحصیل رضای خداوند را بوده و تا حدود سال‌های ۱۲۳۸ حیات داشته است.

خویشان او نیز همه از فضلا و علمای عصر بوده‌اند و پسر عم پدرش، مشهور به میرزا حکیم ریاضی، تصانیف بسیار در ریاضیات داشته، شاه سلطان حسین صفوی در اواخر دولت خود، او را به اصفهان طلبیده و تکلیف عمل رصد جدیدی نموده، آن سید فاضل به عذر پیری و اینکه

عمر وی وفا به عمل رصد نمی‌کند تمسک جسته از خدمت تفصیٰ یافته و فرزند فاضل عالم عامل کامل عارف عابد دین دارش میرزا ابوالحسن، استاد و مریٰ سید احمد اردکانی، مدّتی راه عمل رصد مذکور را پیموده و انقلاب زمان فعلیت آن اراده را مانع شده است.

۲۱۵

اردکانی از نخستین کسانی است که در زمان خود، به مبارزه با شیخیه پرداخت، چنانکه نقل است که هنگام ورود شیخ احمد احسایی به یزد، وی به استقبال او نرفت و پس از تکفیرش از سوی شهید ثالث، به مبارزه جلسی با او و پیروانش پرداخت. (ر.ک: محدث قمی، ۱۳۵۹: ۱۳-۱۴؛ بیهقی، ۱۴۰۰ ق: ۱۴۰۶؛ لکنهوی، ۱۴۰۶ ق: ۴۱۸)

آثار نویسنده

سید احمد اردکانی، علاوه بر روضه حسینیه دارای مؤلفات و ترجمات مهمی است؛ از جمله:

- ترجمه **بحار الانوار** علامه مولی محمدباقر مجلسی، سرگذشت امام محمد تقی و امام علی نقی و امام حسن عسکری علیهم السلام. ۲. ترجمة اكمال الدين و اتمام النعمه شیخ صدق محمد بن علی بن بابویه قمی. این ترجمه به درخواست محمد ولی میرزا، حکمران یزد، صورت گرفته و در عصر جمعه ۲۰ صفر ۱۲۳۷ ق در همان شهر پایان یافته است. در بخش پایانی این اثر (برگ‌های ۱۴۹-۱۲۹ نسخه مجلس شورای اسلامی) ترجمة روایتی از بلوهر و بو زاسف انجام گرفته است. این اثر به خط خود اردکانی موجود است. ۳. ترجمة عوالم العلوم، ملا عبدالله بحرانی: سرگذشت حضرت فاطمه زهرا (س) و امام زین العابدین و امام محمدباقر و امام جعفر صادق علیهم السلام. ۴. ترجمة الارشاد شیخ مفید در احوال معصومین علیهم السلام. ۵. ترجمة عيون اخبار الرضا علیه السلام، تأليف شیخ صدق. ۶. ترجمة کفایة الاحکام ملا محمدباقر سبزواری (نکاح و طلاق و ایلاء و ظهار و لعان). ۷. ترجمة مبدأ و معاد ملا صدرای شیرازی. ۸. ترجمة محبوب القلوب قطب الدین اشکوری لاھیجی در تاریخ حکما و ائمّه دین و علماء (این اثر نیز نشر یافته است). ۹. ترجمة جامع السعادات ملا مهدی نراقی در اخلاق. ۱۰. ترجمة دعوات. و بیش از ۲۵ عنوان تأليف و ترجمة دیگر.

نگاهی به روضه حسینیه

«روضه حسینیه» یکی از مهمترین آثار ارزنده سید احمد اردکانی است. وی در این اثر، سرگذشت امام حسین علیه السلام و وقایع حزن انگیز کربلا را در هجده باب نوشته است. وی بعد از اتمام ۵ مجلد مناقب امیر المؤمنین (ع)، به خواهش یکی از دوستان صدیق و صمیمی

خویش به نام میرزا مظفر حسین، ملقب به میرزا خان، نگارش آن اثر را متوقف نموده و به تألیف روضه حسینیه روی آورده است.

«... و در این اوقات که پنج مجلد از آن کتاب، صورت اختتام پذیرفته به یاری قلم دو زبان، بیان غزوات آن امام همام به انجام رسید؛ یکی از دوستان صداقت‌بنیان که رابطه مودتش با این بیضاعت به عرق قربات در سیادت مستحکم است ... میرزا مظفر حسین الملقب به میرزا خان- طاب الله ثراه و جعل الجنّة مثواه- در مقام خواهشمندی مذکور نمود که هرگاه پیش از اتمام تمام کتاب مذکور، نخست به تألیف کتابی التفاوت رود که مشتمل باشد بر احوال امام سعدا و سید الشهدا و وارث اصحاب کسا و یکه سوار عرصه کربلا، حجّة الله علی الخاقین ابو عبدالله الحسین-صلوات الله علیه و علی آبائه و ابناه- شاید از رهگذر این‌که شیعیان عزادار و سوخته‌دلان اشکبار، که پیوسته در مجلس عزای آن سرور نشسته و کمر به عزای آن بزرگوار بسته‌اند از آن متنقع شده، فایده‌اش بیشتر عاید گردد...» (همان، برگ ۲)

وی بعد از پذیرش درخواست آن سید والامقام، امیدوار است که «...اگر خدا خواهد و در آینه تقدير صورت انجام آن عکس پذیر بوده باشد، کتابی باشد مشتمل بر ذکر بدرو و کیفیت ظهور و بیان حلیه و شمایل و نقل معجزات و فضایل و ذکر اخلاق و شیم و قصّه مسافرت آن امام امّم به جانب کربلا و آنچه در راه و در آن صحرا بر آن سرور و سایر لشکر خجسته اثر وارد گردید بر وجهی که از هیچ یک از اصحاب به این جامعیت تالیفی شنیده نشده باشد و در ذیل آن به برخی از ظلم و ستم‌ها که از گروه اشرار نسبت به پردمگیان سرادق عزّت و جلال اتفاق افتاده اشاره خواهد رفت...» (همان، برگ ۲)

روضه‌حسینیه در ۱۸ باب که هر یک از آن‌ها به بخشی از زندگی امام حسین علیه‌السلام- اختصاص داده شده است و در آن میان به ذکر مناقب حضرت رسالت و ضمن ذکر مطالبی در احوال پیامبر اکرم و مناقب و فضایل و بیان معجزات آن حضرت به رسالت امام اوّل شیعیان، حضرت علی بن ابیطالب(ع)، حضرت فاطمه(س) و تولد فرزندان آن حضرت امام حسن و حسین و روایت‌های گوناگون در این مورد از جمله نقل قول‌هایی از امام جعفر صادق(ع) و ذکر القاب و تاریخ تولد و... ذکر محسن و اوصاف و مکارم اخلاقی امام حسین(ع) و رشادت‌ها، جانفشانی‌ها و عدالت‌خواهی و ظلم‌ستیزی و پیش آمدن واقعه عاشورا و شهادت آن امام همام و به اسارت درآمدن اهل عیال و اقوام سید الشهدا و عزاداری فرزندان و افشاگری

بنیان ظلم و ستم یزید بن معاویه در مسیر حرکت کاروان اسرا به ویژه در شام و خونخواهی مختار ثقیقی و عزاداری آسمان و زمین و ملائکه بر شهادت آن امام بزرگوار اشاره می‌کند. شیوه زبانی اردکانی در این کتاب، مصنوع و متكلفانه است و در پاره‌ای موارد، سادگی را پیش گرفته است هرچند از به کار بردن لغات و ترکیبات مهجور دوری می‌گیریند.

۲۱۷

اردکانی در بیشتر موارد سعی کرده است هر مطلب یا سرودهای که به زبان عربی نقل می‌کند ترجمه و توضیحی از آن را ارائه دهد، چنانکه هدف گردآوی روایات مختلف در این کتاب را این‌گونه بیان می‌کند: «حالات و بعضی معجزات و کرامات و قدری از احوال آن بزرگوار، از قبیل ولادت و زمان رحلت و نصوص برائت و امثال آن» بوده، «به نهنجی که جامع باشد جمیع آنچه را که اصحاب ما در کتب معتبره ایراد نموده‌اند و بر صحّت و صدق آن حجج و شواهد اقامه فرموده‌اند؛ تا این‌که مطالعه‌کنندگان را بدون مقاسات رنج و لعب از مطالعه آن حظی وافر و نصیبی کامل حاصل گردد». (همان، برگ ۱)

از ویژگی‌های روضه حسینیه که آن را به یک منبع معتبر تبدیل می‌کند باید به ترتیب وقایع، جامعیت، استفاده از اسناد معتبر و تحلیل بعضی وقایع اشاره کرد.
از کتاب روضه حسینیه تاکنون دو دست‌نویس-تا آنجا که نگارندگان تفحص کرده‌اند- شناخته شده که هر دو در کتابخانه‌های ایران محفوظ است. (ر.ک: دانش‌پژوه، ۱۳۳۹: ج ۸، ص ۵۲۵-۵۶۶)

بحث

ترتیب وقایع

چنانچه از عنوانین و ترتیب قرارگیری باب‌های روضه حسینیه برمی‌آید، اردکانی در ذکر وقایع به ترتیب قرارگیری آنها دقّت داشته است. کتاب به ۱۸ باب و هر کدام را بنا به موضوعات زیرمجموعه به فصولی تقسیم کرده است. در هر یک از این فصول و زیرمجموعه‌ها روایات و احادیثی را از منابع مختلف ذکر می‌کند.

باب اوّل

در ذکر ابتدای نور و کیفیّت ظهور آن برگریده خالق غفور در این عالم و در عالم نور و در آن پنج فصل است: فصل اوّل، در ذکر ابتداء نور آن حضرت؛ فصل دویم، در ذکر حمل و ولادت و رضاع آن مقدمه اهل سعادت؛ فصل سیم، در تاریخ ولادت و بیان اسم و لقب و کنیت آن مولود

باسعادت، فصل چهارم، در ذکر بعضی از برکت‌ها بر ولادت آن مولود کثیرالسعادت؛ فصل پنجم، در ذکر حلیه و شمایل و نقش خاتم آن بزرگوار.

باب دویم

در ذکر مناقب و فضایل و بیان معجزات آن حضرت و در آن دو فصل است: فصل اول، در ذکر مناقب و فضایل؛ فصل دویم، در ذکر بعضی از معجزات آن سرور.

باب سیم

در ذکر محاسن اوصاف و مکارم اخلاق آن زبدۀ آفاق-صلوات‌الله و سلامه‌علیه.

باب چهارم

در ذکر نصّ بر خلافت و بیان بعضی از احتیاجات آن حضرت است و در آن دو فصل است: فصل اول، در ذکر نصّ بر خلافت و امامت آن سرور؛ فصل دوم، در ذکر بعضی از احتیاجات آن حضرت که بر منکران و مخالفان ملت و غاصبان، خلافت نمود.

باب پنجم

در ذکر خبر دادن خداوند علی اعلی پیغمبران و اولیاء خود را به شهادت آن سرور در زمین کربلا و در آن سه فصل است: فصل اول، در ذکر خبر دادن پیغمبران سلف-علی نبینا و آله و علیهم صلوات‌الله‌اجمعین. فصل دویم، در ذکر خبر دادن پیغمبر آخر الزمان-صلوات‌الله و سلامه علیه‌والله- به آن مصیبت جانستان؛ فصل سیم، در ذکر اخباری که از رسول خدا-صلی‌الله‌علیه‌والله- و علی مرتضی و باقی اصحاب عبا-صلوات‌الله‌علیهم- در بیان واقعه کربلا وارد شده است.

باب ششم

در ذکر آنچه بر آن حضرت وارد آمد از وقتی که مردم با یزید پلید بیعت کردند تا وقتی که از مکّه روانه عراق گردید. در آن سه فصل است: فصل اول، در ذکر حدیثی که ابن بابویه در کتاب امالی به سند متصل از عبدالله بن منصور، روایت کرده است. فصل دویم، در ذکر بیرون رفتن آن حضرت از مدینه مشرفه به سوی مکّه معظّمه؛ فصل سیم، در ذکر فرستادن سید جلیل، مسلم بن عقیل را به جانب کوفه و شهادت آن بزرگوار.

باب هفتم

در ذکر روانه شدن سیدالشهدا-صلوات‌الله‌علیه- از مکّه معظّمه به جانب عراق به عزم مقاتله با

اعدا.

باب هشتم

در ذکر تاریخ شهادت و مدت عمر شریف آن سرور و بیان بعضی از احوال اصحاب کرام آن
امام والامقام.

۲۱۹

باب نهم

در ذکر احوال اهل‌بیت طاهرين در وقت دخول کوفه تا وقتی که از کوفه بیرون آمدند و ذکر
رسیدن خبر شهادت به مدینه مشرفه.

باب دهم

در ذکر خروج اهل‌بیت از کوفه به جانب شام و آنچه در راه و در آن شهر محنت فرجام اتفاق
افتاد.

باب یازدهم

در بیان آنکه مصیبت آن حضرت از تمام مصیبتهای عالم عظیم‌تر بود و بیان گریستن آسمان
و زمین و آفتاب و ماه و ملائکه و جن و وحوش و طیور در این مصیبت عظمای دوراهیه کبری
و در آن پنج فصل است: فصل اول، در ذکر اخبار و آثاری که دلالت می‌کند بر گریستن هر
چیزی بر آن حضرت بر سیل کلیت؛ فصل دویم، در ذکر گریستن ارض و سما و باریدن خون
از آسمان در این مصیبت عظمی؛ فصل سوم، در ذکر گریستن ملائکه و فریاد ایشان نزد خداوند
عالیمان و فرستادن آنها را به نصرت شاه شهیدان؛ فصل چهارم، در ذکر نوحه و گریه جنیان بر
آن شهیدان؛ فصل پنجم، در ذکر گریه و ناله وحوش و طیور و اشجار و نبات و آنچه مناسب آن
است.

باب دوازدهم

در ذکر آنچه بعد از شهادت آن حضرت رو داد از گریستن پیغمبران و ائمه و حضرت فاطمه
زهرا-صلوات‌الله‌علیہم‌اجمعین.

باب سیزدهم

در ذکر اینکه مصیبت آن حضرت اعظم از جمیع مصایب است و رد بر کسی که گمان کرده
است که آن حضرت کشته نشد و بیان آنکه چه حکمت بود در اینکه خدا و دشمنان ائمه -
علیہم السلام- را فرصت این همه مهلت ظلم کردن داد و ایشان را در همان لحظه نگرفت.

باب چهاردهم

در ذکر ثواب گریستن بر آن حضرت و سایر ائمّه علیهم السلام - و ثواب مرثیه خواندن و شعر گفتن در این مصیت.

باب پانزدهم

در ذکر آنچه وارد شده است در کفر قاتلان آن حضرت و وجوب لعنت نمودن بر آن قوم و عاقبت و شدت عذاب آنها در آخرت

باب شانزدهم

در ذکر احوال ازدواج و اولاد و عشایر آن حضرت -صلوات الله و سلام عليه- است.

باب هفدهم

در ذکر احوال مختار بن ابی عبیده ثقی-رحمه الله عليه- و در آن دو فصل است: فصل اول، در تحقیق احوال مختار و آنچه در مدح و ذم او وارد شده است؛ فصل دوم، در ذکر آنچه بر دست مختار و اصحاب او جاری گردید.

باب هجدهم

در ذکر آنچه متعلق است به قبر مطهر آن حضرت.

جامعیت

بر جسته ترین ویژگی این کتاب در برداشتن اطلاعات و وقایع بسیاری از مناقب و کرامات اهل بیت (ع) و از همه مهمتر اختصاص بخش اعظم کتاب از شیرخوارگی تا شهادت امام حسین علیه السلام، ذکر محسن و اوصاف و مکارم اخلاقی، رشادت‌ها، جانفشنانی‌ها و عدالت‌خواهی و ظلم‌ستیزی تا رخدادن واقعه عاشورا و همچنین وقایع پس از آن از جمله به اسارت در آمدن فرزندان ایشان، عزاداری، افساگری، قیام مختار ثقی جهت خونخواهی آن امام همام است. این شیوه روایت، اطلاعات ارزشمندی را در اختیار مخاطبان می‌گذارد و این اثر را به یک منبع ارزشمند برای اسناد وقایع تبدیل می‌کند.

ترجمه

یکی از ویژگی‌های مهم کتاب روضه حسینیه زبان نگارش آن، یعنی زبان فارسی است. چنانچه به سبب همین ویژگی، سید احمد اردکانی را می‌توان یکی از نخستین مترجمان بخش‌های زیادی از کتب مقاتل؛ همچون لهوف نوشته سید ابن طاووس (۶۶۴-۵۸۹ق)،

الخرائج و الجرائح نوشته قطب الدین راوندی (م ۵۷۳ ق)، کفایه الأثر فی النص علی الأئمۃ الائمه عشر، نوشته ابوالقاسم علی بن محمد بن علی قمی رازی (سده ۴ ق)، مثیر الأحزان، اثر شیخ نجم الدین جعفر بن محمد بن جعفر بن هبة الله بن نما حلی (م ۶۴۵ ق) و... دانست. به عنوان مثال از قدیمی‌ترین و ظاهرا نخستین ترجمه‌ای که تاکنون از لهوف سید بن طاووس شناخته شده، کتاب لجه الالم فی حجه الامم به قلم رضاقلی خان شقاقی سرابی، شاعر و تاریخ‌نویس دوره قاجار و از منشیان ناصرالدین‌شاه است که در سال ۱۲۳۹ ش به خط نستعلیق نگاشته شده و به وسیله رضا مستوفی تصحیح و تحقیق شده است.

- اردکانی سعی کرده است برای مخاطب فارسی زبان خود، اشعار و آیات را نیز ترجمه کند. «روزی عمرو عاصی به آن حضرت (امام حسین(ع)) گفت که: ... به چه سبب، ریش‌های شما انبوه و بسیار است و ریش‌های ما کم؟ آن حضرت این آیه را در جواب تلاوت فرمود: «وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ تَبَأْلُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبَثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا...»

يعنی: هر زمینی که پاکیزه و نیکوست گیاه از آن می‌روید به اذن پروردگار و هر زمین که خبیث و بد است، از آن گیاه نمی‌روید، مگر اندک.» (همان، برگ ۳۰)

«وَقَدْ ذَبَحُوا الْحَسِينَ وَلَمْ يَرَأُوْا جَنَابَک یا رَسُولَ اللَّهِ فِي نَا

به تحقیق که سر بریدند حسین-علیه‌الصلوٰة و السلام- را و حرمت تو را[ای رسول خدا] در حق ما هیچ رعایت نکردند.» (همان ۱۷۱)

- اردکانی در ترجمه روایت، توضیحات بیشتری می‌دهد و سعی می‌کند متن را روان گرداند:

«رُوَى أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابَ كَانَ يَخْطُبُ النَّاسَ عَلَى مِنْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَذَكَرَ فِي خُطْبَتِهِ أَنَّهُ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ. فَقَالَ لَهُ الْحُسَيْنُ عَمِّ نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ انْزِلْ أُمِّهَا الْكَذَابَ عَنْ مِنْبَرِ أُبِي رَسُولِ اللَّهِ لَا [إِلَى] مِنْبَرِ أُبِيكَ ...» (طبرسی، ۲/۲۹۲)

«در کتاب/احتجاج طبرسی مذکور است که: روزی عمر بن الخطاب بر منبر رسول خدا-صلی الله علیه و آله- بالا رفته بود و برای مردم خطبه می‌خواند. و در اثناء خطبه گفت که: من سزاوارترم به مؤمنان، از نفس‌های ایشان. حضرت سیدالشهدا- علیه‌السلام - از ناحیه مسجد آواز داد که از منبر رسول خدا-صلی الله علیه و آله- فرود آی، ای دروغ‌گو! این منبر پدر من است...» (اردکانی، برگ ۲۹)

- او از ترجمه عین به عین نیز بهره‌جسته است:

«و قدر روی عن زوجة العباس بن عبدالمطلب وهى أم الفضل لبابة بنت الحارث قالت رأيت فى النوم قبل مولده كان قطعة من لحم رسول الله -ص قطعت ووضعت فى حجرى فقصصت الرؤيا على رسول الله -ص فقال إن صدقت رؤياك فإن فاطمة ستلد غلاما وأدفعه إليك لترضيه...»
(ابن نما الحلی، ۱۴۰۶: ۱۶)

«و شیخ ابن نما در کتاب *مثیر الاحزان از ام الفضل*، زوجه عباس بن عبدالمطلب روایت کرده است که: پیش از آن که حضرت امام حسین متولد شود در خواب دیدم پاره‌ای از گوشت بدن مبارک حضرت رسول خدا-صلی الله علیه وآل‌ه- را در دامن من گذاشتند. چون خواب خود را به آن حضرت عرض کردم، فرمود که: خواب راستی دیده و در این نزدیکی از فاطمه پسری متولد خواهد شد و او را به تو خواهم سپرد که او را شیر دهی...» (اردکانی، برگ ۴۲)

- همانطور که دیده می‌شود، اردکانی در ترجمه روایات به کتب اصلی وفادار است.

«و جنى له غلام جنائية توجب العقاب عليه، فأمر به أن يضرب، فقال: يا مولاي وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ قال: خلوا عنه، فقال: يا مولاي وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ قال: قد عفوت عنك، قال: يا مولاي وَاللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ قال: أنت حر لوجه الله و لك ضعف ما كنت أعطيك.» (اربلی، ۵۷۵ / ۱)

«و در کتاب *کشف الغمہ* مذکور است که: یکی از غلامان آن حضرت، مرتكب جنایتی شد که به سبب آن مستحق عقاب و عذاب گردید و آن حضرت به ضرب آن غلام فرمود. چون حال را بدین منوال دید، گفت که: ای مولای من (وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ). آن حضرت فرمود که: دست از او بدارید. غلام گفت: ای مولای من! و (وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ). فرمود که از تو عفو کردم. گفت: (وَاللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ). فرمود: تو را در راه رضای خدا آزاد کردم و برای تو قرار دادم که به تو عطا نمایم دو برابر آنچه را که پیش از این به تو عطا می‌کردم.» (اردکانی، برگ ۲۸)

استفاده از منابع معتبر

اردکانی برای تألیف کتاب خود از روایات و اسناد معتبر استفاده کرده و در جای جای کتابش اسم و نویسنده و روایت مستندات خود را آشکارا بیان می‌کند. این منابع گاه نام فرد، گاه نقل از یک کتاب و گاه برداشت‌ها و تفسیرهایی از زبان خود اردکانی است.

«در خود لازم گردانید که در نقل این امور، به آنچه در کتب معتبره مذکور است، اقتصار نماید و به آنچه روشه خوانان و معركه گیران برای گرمی هنگامه خویش به هم بافته‌اند که آثار کذب و

افترا از فحاوی آن لایح است و یا در کتب تواریخ عامه یافته‌اند که علامت تعصب و عناد، بلکه نصب و الحاد از مطاوی آن واضح است، التفات ننماید...»(همان، برگ ۲)

منابعی که اردکانی از آنها استفاده کرده است همگی از کتب معتبر هستند؛ کتبی چون:

- ۲۲۳
- **الإرشاد في معرفة حجج الله على العباد** (تألیف: ۱۱ ق); ۲- احتجاج (تألیف: ۶ ق); ۳- اعلام الورى بأعلام الهدى؛ ۴-الأمالى للشيخ الصدق، کتابی به زبان عربی، تأليف شیخ صدق (حدود ۳۸۱-۳۰۶ ق); ۵- الآثار، تأليف محمد بن حسن شیبانی (متوفی ۱۸۹ ق); ۷- بصائر الدرجات الكبرى في فضائل آل محمد، مشهور به بصائر الدرجات، تأليف ابو جعفر محمد بن حسن بن فروخ صفار، معروف به صفار قمی (متوفی ۲۹۰ ق); ۷- تسلي، چهار کتاب نعمانی، کتاب فرائض، کتاب رد بر اسماعیلیه، کتاب تفسیر، کتاب تسلی، در گذشت زمانه از میان رفته است. نویسنده این کتاب محمد بن ابراهیم نعمانی است. او از مفاخر دانشمندان ما در نیمة اول سده چهارم هجری است. ۸- تفسیر امام حسن عسکری(ع)، متعلق به قرن سوم هجری؛ ۹- تفسیر فرات کوفی، اثر ابوالقاسم فرات بن ابراهیم بن فرات کوفی از عالمان، محدثان و مفسران شیعی نیمه دوم قرن سوم و اوایل قرن چهارم قمری است. ۱۰- جامع الأخبار اثر شیخ تاج الدین، محمد بن محمد بن حیدر شعیری، از علمای قرن ششم هجری است. ۱۱- الخرائج و الجرائح، نوشته سعید بن هبۃ اللہ مشهور به قطب الدین راوندی، متوفی ۵۷۳ ق است. ۱۲- دُرَ الثَّمَينِ فِي أَسْرَارِ الْأَنْزَعِ الْبَطِينِ، اثر شیخ تقی الدین (۹۵۵ ق). ۱۳- «الدعوات» یا «سلوٰة الحزین»، نوشته سعید بن هبۃ اللہ، معروف به قطب الدین راوندی، متوفی ۵۷۳ هجری است. ۱۴- رجال کَشَی یکی از معتبرترین کتب شیعیان در علم رجال که در نیمه دوم قرن چهارم توسط محمد بن عمر بن عبدالعزیز کَشَی تأليف گردید. ۱۵- ذوب النُّضَارِ فِي شَرْحِ النَّثَارِ، اثر شیخ جعفر بن محمد بن جعفر بن هبۃ اللہ معروف به ابن نما حلی (از اعلام قرن هفتم هجری). ۱۶- سنن ترمذی، یکی از معتبرترین کتب حدیث نزد مسلمانان اهل سنت است که توسط ابو عیسیٰ محمد ترمذی (۲۰۹ - ۲۷۹ هجری) گردآوری گردیده است. ۱۷- عيون المحسن الفصول المختاره، از آثار سید مرتضی علم الهدی است. ۱۸- الكافي، از منابع حدیثی شیعه و مهمترین و معتبرترین منبع از کتب اربعه است. این کتاب نوشته محمد بن یعقوب بن اسحاق مشهور به ثقہ الاسلام کُلینی است که آن را در مدت ۲۰ سال گردآوری کرده است. ۱۹- کامل الزیارات، کتابی با موضوع زیارت، تأليف محدث و عالم شیعه ابن قولویه قمی متوفی ۳۶۷ ق. ۲۰- تَقْصِيلُ وَسَائِلِ

الشیعهٔ إلى تحصیل مسائل الشريعة معروف به وسائل الشیعه اثر شیخ حر . ۲۱- کشف العُمَّةَ فی معرفة الأئمَّة، کتابی است نوشته ابوالحسن علی بن عیسی بن ابی الفتح اربلی. اربلی از ادبیان شیعی قرن هفتم هجری است. ۲۲- کفايةُ الأَثْرِ فِي الْأَصْحَاحِ عَلَى الْأَئِمَّةِ الْإِثْنَيْنِ عَشَرَ عَلَيْهِمُ السَّلَام - نوشته ابوالقاسم علی بن محمد بن علی خراز قمی رازی (متوفای ۴۰۰) راوی و فقیه شیعی نیمه دوم قرن چهارم هجری است. ۲۳- کنز الفوائد، نوشته شیخ ابوالفتح، محمد بن علی بن عثمان کراجکی طرابلسی (درگذشته در ۴۴۹ ق)، است. ۲۴- مُثِيرُ الْأَحْزَانِ وَ مُنِيرُ سُبُّلِ الْأَشْجَانِ این کتاب را عالم شیعی، جعفر بن ابی ابراهیم، معروف به ابن نما حلی (متوفای ۶۸۰ق) تألیف کرده است. ۲۵- مختصر، مؤلف کتاب ابومحمد حسن بن سلیمان حلی، ملقب به شیخ عزالدین، از علمای قرن نهم هجری است. ۲۶- مُرُوجُ الْذَّهَبِ وَ مَعَادُنُ الْجَوَهْرِ کتابی تاریخی و به زبان عربی نوشته علی بن حسین مسعودی مورخ شیعی در قرن چهارم هجری قمری است و ...

شیوه استفاده اردکانی از این اسناد

اردکانی در برخی روایات تنها به ذکر اسمای روایت‌کنندگان اشاره می‌کند. در این موارد مخاطب، طبعاً متوجه نمی‌شود او از کدام منبع استفاده کرده است، اما در کل، او برای هر واقعه، روایت و حدیثی سندی را ارائه می‌کند و مستقیم آن را از سمت خود نقل نمی‌کند.

راویی که اردکانی نام می‌برد، خود راوی روایات از دیگری است:

«فرات بن ابراهیم به سند معتبر از قتبیه بن یزید جعفی، روایت کرده است که...» (اردکانی، برگ ۳)

«و از جابر جعفی، منتقول است که؛ امام محمد باقر -علیه السلام- فرمود که...» (همان، برگ ۴)

«و از حضرت امام حسن عسکری -علیه السلام- منتقول است که رسول خدا فرمود که...» (همان، برگ ۵)

در مواردی روایت مستقیم از زبان راوی بیان شده است:

«و از ابوحمزه ثمالي، مروی است که...» (همان، برگ ۷)

«و از امیرالمؤمنین -علیه السلام- مرویست که: خدا...» (همان)

در مواردی نیز تنها اشاره می‌کند که این روایت در کتب معتبر آمده است، اما از کتاب نامی نمی‌برد:

«و در بعضی از کتب معتبره از بره دختر امیر خزاعیه منقول است که...» (اردکانی، برگ ۸)

«و در بعضی از کتب اصحاب، از سلمان فارسی روایت کرده است که...» (همان، برگ ۴)

«و در بعضی از کتب عامه، از انس بن مالک روایت شده است که گفت...» (همان، برگ ۶)

در بخشی نیز نام نویسنده را ذکر می کند، اما نام کتاب را نمی آورد:

«قطب راوندی به سند معتبر از مقداد ابن اسود کنده، روایت کرده است که...» (همان،

برگ ۷)

«و ابن بابویه به سند معتبر از عبدالرحمن بن مثنی هاشمی روایت کرده است...» (همان، برگ

(۸)

«و ابن بابویه و ابو شهرآشوب و دیگران از حضرت امام صادق-علیه السلام - روایت کرده‌اند که...» (همان، برگ ۹)

در مواردی نیز نام کتاب را ذکر می کند:

«و ایضاً شیخ طوسی در کتاب مصباح روایت کرده است...» (همان، برگ ۱۶)

«در کتاب جامع الاخبار روایت کرده است که اعرابی به خدمت حضرت...» (همان، برگ ۲۴)

«و در کتاب کشف الغمہ مذکور است که: یکی از...» (همان، برگ ۲۸)

خود اردکانی در ادامه بعضی روایات، نظرات خود را بیان می کند:

«مؤلف گوید که: بعضی از اصحاب ما فقره سحن رعاء شمس‌الله که ما آن را به رعایت‌کنندگان آفتاب خدا ترجمه نمودیم، به این طریق معنی کرده است که ما پیوسته در کمین آفتاییم برای حفظ اوقات و فریض‌ها و نافل‌ها و شاید از آن معنی دیگر توان فهیمد که مقام مقتضی ذکر آن نیست.» (اردکانی، برگ: ۳)

«مؤلف گوید که نصوص بر امامت آن حضرت، مشهور و در اکثر کتب اصحاب ما و دیگران مذکور است. و ذکر آن در این کتاب که مقصود ذکر احوال آن حضرت است، چندان مناسب ندارد. با اینکه مخالفی در این مسئله موجود نیست و هر که به امامت حضرت امام حسن-علیه السلام - اقرار دارد و به امامت آن جناب نیز معتبر. لهذا ترک ایراد آنها را نمودن و زبان مذکر مقصود از رساله گشودن اولی و انسب خواهد بود.» (اردکانی، برگ: ۲۹)

«مؤلف گوید که: مثل این معجزه را برای حضرت امام حسن علیه السلام ذکر کرده‌اند. دور نیست که برای هر دو اتفاق افتاده باشد.» (همان: برگ ۲۴)

نتیجه‌گیری

روضه‌حسینیه، یکی از آثار ارزشمند درباره واقعه کربلا و شهادت سرور شهیدان محسوب می‌شود. سید احمد اردکانی از علمای طراز اول در زمان خود و دانش‌آموخته مکتب کربلا بوده است. او در ارائه مطالب خود، معلومات و دانش‌ها و اطلاعات علمای پیش از خود را در نقل مطالب این اثر به کار برده است، چنانکه در بیان هر مطلبی چه درباره فضایل پیامبر اکرم(ص) و اخلاق حسن وی و یا امامان شیعه، علاوه بر استناد به آیات قرآنی و احادیث نبوی به روایات شخصیت‌های بزرگ دینی و آثار آن‌ها متولسل می‌شود؛ از جمله آثار شیخ مفید، علامه کلینی، ابن شهرآشوب و اردکانی علاوه بر ذکر وقایع تاریخی کربلا، در این اثر به تبیین فلسفه شهادت‌طلبی و عدالت‌خواهی و ظلم‌ستیزی و ایثار پرداخته است. پس از بررسی منابع مورد استفاده اردکانی می‌توان این منابع را به چند دسته تقسیم کرد، کتب معتبر شیعی و سنی، نقل قول از افراد معتبر.

کتاب روضه‌حسینیه سید احمد بن محمدابراهیم اردکانی (۱۱۷۵-۱۲۳۸ق) با توجه به استفاده از کتب و اسناد معتبر و جامع و کامل بودن، همچنین رعایت ترتیب وقایع تاریخی از جایگاه ویژه‌ای برای مطالعه و پژوهش‌های دینی به خصوص واقعه عاشورا برخوردار است، علت این اهمیت را در امور ذیل می‌توان خلاصه کرد: نخست آن که نویسنده از منابع بسیاری در نگارش واقعه عاشورا بهره برده است، دوم آن که عمدۀ گزارش‌های خود را با ذکر منبع و راوی آن در آغاز هر گزارش سامان داده است که این امر شناسایی مأخذ هر خبر و ناقل هر گزارش را برای اهل فن و به ویژه پژوهشگران تاریخ عاشورا آسان ساخته است. سوم، برخی از منابع مورد استفاده وی از منابع و مقاتل قرون اولیه است و می‌توان با تکیه بر این نگاشته و برخی از آثار دیگر، افزون بر آگاهی نسبی از ساختار و محتوای آن‌ها و گرایش‌ها و رویکردهای نویسنده‌گان آن‌ها تا حدودی به احیا و بازسازی آن‌ها پرداخت. به ویژه اینکه ایشان ضمن برگردان روایات عربی به فارسی از منابع مهم و در ادامه نقل آن، خود به نقد و تحلیل آن می‌پردازد. همچنان وی برای درک خوانندگان فارسی‌زبان مطالبی دیگر؛ از جمله شعر، آیات قرآن کریم و احادیث را نیز به فارسی نقل کرده است. کوتاه‌نویسی و وفاداری به ترجمه منبع اصل و حفظ اصالت آن از ویژگی‌های ممتاز نگارشی وی به شمار می‌آید.

کتاب‌ها

ابن منظور. (۱۴۱۴ ه). لسان العرب، بیروت: دار صادر بیروت.

اربلی، علی بن عیسی. (۱۳۸۱ ش). کشف الغمہ فی معرفة الأئمۃ، تبریز: بنی هاشمی.

۲۲۷

اشکوری، قطب الدین. (۱۳۸۰). محبوب القلوب، تاریخ حکمای پیش از اسلام، تصحیح علی اوجبی، تهران، کتابخانه، موزه، و مرکز استناد مجلس شورای اسلامی.

افندی اصفهانی، میرزا عبدالله. (۱۴۰۱ ق). ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، تحقیق احمد حسینی، قم: [بی‌نا].

بیرونی، ابوالحسن. (۱۸۷۲ م). الآثار الباقیة، به کوشش ادوارد زاخاو، لاپزیگ.

بیهقی، ابوالحسن، علی بن ابی القاسم بن زید. (۱۴۱۰ ق)، لباب الانساب والاتقاب والأعقارب، قم: مکتب آیت‌الله المرعشی.

جودکی، حجت‌الله. (۱۳۷۷). قیام جاوید: گردانیده مقتل الحسین-علیه السلام - ابی مخفف، تهران: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی تبیان.

حسینی اردکانی، احمد. (۱۳۷۵). مرآت الاقوان، به اهتمام عبدالله نورانی، تهران: میراث مکتوب.

حلی، جعفر بن محمد بن نما. (۱۴۰۶ ه)، مشیر الاحزان، تحقیق و نشر: مدرسه الامام المهدی (علیه السلام)، قم: مطبعة أمیر.

دانش پژوه، محمد تقی. (۱۳۳۹). فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، مجلد هشتم، تهران دانشگاه، تهران.

درایتی، مصطفی. (۱۳۸۹). فهرست نوشه‌های ایران(دن)، جلد ۵، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز استناد مجلس شورای اسلامی.

دوری، عبدالعزیز. (۱۹۸۳ م). بحث فی نشأة علم التاریخ عند العرب، بیروت.

دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۷۵). لغتنامه، تهران: دانشگاه تهران.

سیوروی، راجر. (۱۳۷۸). ایران عصر صفوی، ترجمه کامبیز عزیزی، تهران: نشر مرکز.

طبرسی، احمد بن علی. (۱۴۰۳ ه). الإحتجاج علی أهل اللجاج (للطبرسی)، محقق / مصحح محمد باقر خرسان، مشهد: مرتضی.

لکھنؤیی کشمیری، محمد مهدی. (۱۴۰۶ ق). نجوم الاسماء، قم: مکتبة بصیرتی.

مجلسی، شیخ محمد باقر بن محمد تقی. (۱۴۰۳ ق). *بحارالأنوار*، تهران: مؤسسه الوفاء.

مقالات

آسرایی، مریم، مهرکی، ایرج، و دانشگر، آذر. (۱۴۰۱). بررسی آئین‌های مذهبی شیعه و عوامل مؤثّر بر گسترش آن در عصر صفویه با تکیه بر شعر صائب تبریزی. *تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)*، ۱۴(۵۲)، ۱-۵۲.

۲۲۸

References

Books

- Ashkouri, Qutbuddin. (2001). *Mahbub al-Qulob, History of Sages before Islam*, corrected by Ali Ojabi, Tehran: Library, Museum, and Islamic Council Documents Center. [In Persian]
- Bayhaqi, Abu al-Hassan, Ali bin Abi al-Qasim bin Zayd. (1989). *Labab al-Ansab al-Aqab al-Aqab*, Qom: School of Ayatollah al-Marashi. [In Arabic]
- Boruni, Aborihan. (1872). *Al-Akhti al-Baqiyyah*, by Eduard Zachau, Leipzig. [In Persian]
- Daneshpagoh, Mohammad Taqi. (2013). *Catalog of the Central Library of Tehran University*, Volume 8, Tehran: Tehran University. [In Persian]
- Dehkhoda, Ali Akbar. (1996). *Dictionary*, Tehran: University of Tehran.
- Draiti, Mustafa. (2008). *Catalog of Iranian Manuscripts (DANA)*, Volume 5, Tehran: Library, Museum and Document Center of the Islamic Council. [In Persian]
- Dury, Abdul Aziz. (1983). *Debate on the Origin of the History of History among the Arabs*, Beirut. [In Persian]
- Effendi Esfahani, Mirza Abdullah. (1980). *Riyad al-Ulama and Hayaz al-Fazla*, research by Ahmad Hosseini, Qom: [Bina]. [In Arabic]
- Erbali, Ali Ibn Isa. (2002). *Kafs al-Ghamma fi Marafah al-Imam*, Tabriz: Bani Hashemi. [In Arabic]
- Hali, Jafar bin Muhammad bin Nama. (1985). *Muthir al-Ahzan*, research and publication: Al-Imam al-Mahdi School (peace be upon him), Qom: Amir Press. [In Arabic]
- Hosseini Ardakani, Ahmad. (1996). *Marat al-Akwan*, by Abdullah Noorani, Tehran: Written Heritage. [In Persian]
- Ibn Manzoor. (1993). *Arabic language Publisher*, Beirut, Publisher: Dar Sadder Beirut. [In Arabic]
- Jodki, Hojjatullah. (1998). *Qayam Javed: Edited by Maktal al-Hussein-Alaihis Salam-Abi Mokhnaf*, Tehran: Tebian Publishing House. [In Persian]
- Lakhnoori Kashmiri, Muhammad Mahdi. (1985). *Astronomy of Al-Asma*, Qom: School of Astronomy. [In Arabic]
- Majlisi, Sheikh Muhammad Baqir bin Muhammad Taqi. (1982). *Bihar al-Anwar*, Tehran: Al-Wafa Foundation. [In Persian]
- Tabarsi, Ahmad bin Ali. (1982). *Al-Hitajaj Ali Ahl al-Jajj (Lal-Tabarsi)*, researcher/corrector: Khorsan, Muhammad Baqir, Mashhad: Morteza. [In Arabic]

Articles

Asraei, M., Mehraki, I., & Daneshgar, A. (2022). Investigation of Shia religious practices and the factors affecting its expansion in the Safavid era based on Saeb Tabrizi's poetry. *Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dehkhoda)*, 14(52), 1-25. [In Persian]

Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dekhkoda)

Volume 17, Number 64, Summer 2025, pp. 210-230

Date of receipt: 3/1/2024, Date of acceptance: 31/7/2024

(Research Article)

DOI:

Analyzing the style of Seyyed Ahmed Ardakani in the writing of Rouda Hosseiniyyeh

Zahra Yazdani Tabaei¹, Dr. Alireza Ghojehzadeh², Dr. Ashraf Chegini³

۲۳.

Abstract

The method of creating a work is an important category in writing a work; Especially if that work narrates a historical event. The use of documents, honest and impartial narration, mention of events in order, according to history and comprehensiveness are important features of a historical work. In addition, that knowledge of a work and its author helps to understand the texts of his class and contemporaries. Rouda Hosseiniyyah of Seyyed Ahmad Ardakani, Shia scholar, historian and commentator (13 A.H.) contains a collection of authentic Shia narrations, which Ardakani wrote in his works; such as Muthira al-Ahzan Ibn Namahali, Al-Amali Sheikh Sadouq, Al-Wari Tabarsi's declaration, Al-Mahouf Sayyid Ibn Tavus and... also commentaries; Like the interpretation of Ibn Abbas, Imam Hasan Asgari (AS) and... have used it. The main subject of this work is the life of Imam Hussain (AS) and the events of Ashura and Karbala. Ardakani's method in narrating each subject, while maintaining the historical order and comprehensiveness of the events, is to present the document and mention the author's name, and sometimes analyze and interpret some of them. Ardakani has also translated verses, verses, quotations, narrations of narrators and narrators. Since Rawda Hosseiniyyah is in Persian and most of the documents used in this book are written in Arabic, Ardakani can be considered one of the first translators of parts of Muqatil's books. It was considered as Lahof Seyyed Tavus and... In addition to its historical status, this work is considered an important document for studying and researching obituary writing.

Key words: Hosseiniyyah cemetery, Seyyed Ahmad Ardakani, Maktal writing, Shiite texts.

¹. PhD student, Department of Persian Language and Literature, Varamin-Pishva Branch, Islamic Azad University, Varamin-Pishva, Iran. z.yazdani2024@gmail.com

². Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Varamin-Pishva Branch, Islamic Azad University, Varamin-Pishva, Iran. (Corresponding author) alirezaghojerezade@yahoo.com

³. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Varamin-Pishva Branch, Islamic Azad University, Varamin-Pishva, Iran. ashraf_chegini@yahoo.com